

פרולוג

ברגע בו נעלמה השמש בתוך הים, פקעה סבלנותה של הזקנה באופן מוחלט. אוֹלִיּוֹס הביט בחוסר אונים בצלחת החרס אשר השליכה בחרונה למרגלותיה, וניסה, לשווא, להציל את חלקי הבשר, שכה טרם בהכנתו, מגרגרי החול הצהבהבים שדבקו בו, כאילו היו זבוכים ביום שרב.

"אבל, מאמא", הניסיון להרגיעה נידון מראש לכישלון, אך הוא בכל זאת התאמץ.

"בלי אבל". היא לקקה את החריצים בשפתיה. "אם היִפְסּוּס לא אוכל, גם אני לא אוכל כלום". כעת בלעה את רוקה, וקמצה את פיה. "לא אוכל ולא אשתה".

הבשר היה חסר תקנה. הוא התרומם מיואש, שפשף את כפות ידיו הסדוקות כדי לנקות אותן משאריות הלכלוך, והתבונן באדישות בשני כתמי עפר חדשים שהופיעו כעת בגלימתו.

מחלון הבקתה ניתן היה לראות את הים. רוחות בין הערביים חוללו בו שמות. חשק פראי עלה בו, לפשוט את חולצתו, ולזרוק את עצמו אל תוך תוכו, אל עין הסערה ממש. להיאבק בגלים, ורק בהם. לשכוח לרגע את הבכורה שניתנה לו כמתנת לידה, לפני ארבעים ושתיים

שנה, והניחה על כתפיו מטען כבד כל כך של אחריות משפחתית. "אז מה את רוצה שאעשה, מאמא?" הוא סב לעברה מעם החלון. היא ישבה בדיוק באותה תנוחה.

"לא הרבה פחות ממה שרציתי אמש". המילים ניתזו מפיה חסר השיניים ביחד עם כמה טיפות רוק. "האם עליי להזכיר לך שיש לך אח קטן? האם אינך מבין שעליך להיות אחראי לו?" "האח הקטן הזה כבר בן שלושים ושבע", קולו הורם במחאה. היא שיסעה אותו, "רק בעוד שני חודשים ומחצה". אוליוס נשף בחרון.

"וכבר מאה ואחת פעמים אמרתי לך, שאין כאן עניין של גיל. אתה יודע היטב, שאם לא תדאג שיאכל, אחיך פשוט ימות מרעב". זיעה ניקדה את מצחו השזוף, וטפטפה שרף לתוך עיניו. "כבר הכנתי לו, מאמא. בעצמך ראית את הצלי שהעליתי לו, את הלחם הטרי, ואת כד המים".

"הוא לא נגע בהם. כמו עניןך ראית זאת". "האם בגיל שלושים ושבע עליי גם להאכילו?" "היה עליך לעלות ולראות בעיניך שהוא חי".

הוא צחק צחוק עצבני. "שנינו יודעים שהוא חי, מאמא. את שומעת כמוני את מסמרי נעליו נוקשים מעל ראשו". היפסוס לא חדל מלהסתובב בעליית הגג הקטנה, ואם לשפוט על פי חריקות העץ, גם כאשר ישב היה חסר מנוחה.

"עליך להזכיר לו את עניין האוכל. הגיגיו, הם... חזקים יותר מכל תחושת רעב". גאוות אם נשבה מפיה, "אתה יודע זאת היטב. יומיים תמימים לא אכל ולא שתה כלום. יומיים!"

"הוא שונא שמפריעים לו במחשבותיו. איני מוכן לספוג מכות מידיו ולא אסבול עלבונות מפיו. יהיה עליו לשאת בעצמו באחריות לחייו ולטיפול בגופו".

“ומה תעשה אם יתעלף פתאום וכבר לא יוכל לטפל בעצמו? אינך באמת מעריך את אחיך!” הוא הסתובב אל החלון, וכך צלפו מילותיה בגבו. “לדוג דגים יכול כל כלב הפקר”.

משפיל היה לשמוע את הדברים, לאחר שמשעות הצהריים המוקדמות הוא התעסק עם בשר הצבי שצד, ודאג לצלות אותו היטב, כדי שיערב לחיכה של אמו הזקנה ולחיך אחיו הפילוסוף, שהקדיש את חייו לחכמה. אך אוליוס שתק. ארבעים ושתיים שנות חיים הם פרק זמן נכבד למדי כדי להתרגל לכל דבר.

הים עוד רגז ושצף, אולם הלילה, אשר ירד על העיר קרוטונה, בלע אל קרבו את כל הנתזים. אמו הזקנה שתקה, וכשהציץ לעברה, גילה כי ראשה נשמת על מסעד הכיסא שגילף עבורה. נשימתה הייתה קולנית, והעידה על שינה עמוקה.

הקנה בצווארו התמלא באוויר.

בחסות החשכה והשקט בחן את לבו. הוא לא מצא בתוכו שום קנאה באחיו הצעיר והחכם ממנו. כה חבל שאימם הזקנה מנסה בכוח לסכסך ביניהם. הוא דווקא רוחש לו חיבה, להיפסוס אחיו הצעיר, שהגיע לעולם רק חמש שנים אחריו, וכבש בחייו מקום של כבוד.

בן עשרים שנה היה, כאשר גילה לו היפסוס בן החמש עשרה את סוד חייו.

הם ישבו על רפסודה, שאביהם קשר בקנים, והתירו לקרני שמש קודחות לשזוף את עורם. לצידם המתינו חכות ופיתיונות לדגים, אך שניהם זנחו את הדיג, והעדיפו לפטפט. אוליוס סיפר על ויכוח אלים שפרץ בין חבריו, בעקבות רצונם של אחדים מהם להביא לקרוטון מתיישבים חדשים נוספים שיעזרו בפיתוח המקום.

“גם אני מתנגד”, הצהיר, “מתיישבים חדשים יאלצו אותנו להצטמצם בשטחי הנחלה”.

“חדשים?” עיני היפסוס ברקו, “בעיניי לא יהיה רע אם יצטרף מישהו נוסף לחבורה שלנו!” הוא הניח יד מבוהלת על פיו, מבין כי סודו

התגלה, אולם אוליוס היה מתוחכם מספיק כדי לחלץ ממנו את כל המידע.

כך למד, כי בבקתה הנטושה בין ההרים, מתאחדת קבוצת אנשים סביב אדם בשנות החמישים לחייו. דק גזרה וגבוה מאוד היה האיש, בעל זקן אפרפר מרשים ומצנפת בד לבנה. תדיר היה ראשו שמוט מעט קדימה, ופיו פתוח קמעא, כאילו רצה לומר עוד משהו, ולא אמרו רק משום שחשש שלא יבינו את עומקו.

אם בתחילה ניסה אוליוס להניא את היפסוס אחיו מדבקתו באיש הדתי המוזר בעיניו, במהרה הבין כי לא בידו הדבר. היפסוס היה שבוי בקסמו של הפילוסוף פִּיתָגוֹרָס, והכריז על עצמו כאחד משש מאות התלמידים שהקיפו אותו בהערצה אלילית.

לזמן מה עבר להתגורר עימו במערתו. הפילוסוף פיתגורס דרש ממעריציו סדר יום קפדני, הכולל שעות קריאה ולימוד של חכמת המתמטיקה וחכמת האסטרונומיה ואימון גופני. אורח חייהם היה פשוט, ואפילו מעט סגפני. את רוב רובן של שעות היממה הקדישו בני החבורה לעיון ולהתבוננות.

גם כאשר בגר היפסוס, וחזר לגור בבית הוריו, עדיין בילה שעות על גבי שעות במחיצת הפילוסוף האגדי.

מפעם לפעם היה אוליוס שואל את עצמו, בינו לבינו, האם הפילוסוף פיתגורס מעריך כיאות את דבקתו של אחיו היפסוס, אלא שהיפסוס מעולם לא הרהר בדבר. לא היו לו בעולמו אלא הגיגיו המחוכמים של מורו ורבו המובהק, והוא הגה בהם מירב שעות היום והלילה, נוטש מאחורי גבו את כל מנעמי העולם הזה ותאוותיו.

אימו הזקנה פלטה נחרה ונרעדה. אוליוס מיהר לעטוף את גופה בשמיכה שארג מצמר עזים. רק כעת נתן דעתו לכך שכבר כמה רגעים אינו שומע מלמעלה את קול פסיעותיו של היפסוס. האם ייתכן כי

סיים אחיו הפילוסוף לחשוב, והתפנה סוף סוף לאכול? או שאולי צדקה מאמא, והוא פשוט התעלף מרוב חולשה?

בשקט, נזהר שלא להעיר את אמו, גרר את סולם העץ ממקומו, והציבו בפתח עליית הגג. הוא הספיק לטפס חמישה שלבים בלבד, כאשר ראשו של היפסוס הציץ אליו מלמעלה.

שערוותיו היו סתורות, ועיניו אדומות כעיני שיכור. הוא רעד מרוב חולשה.

"שתה", פקד עליו אוליוס מיד כאשר משך את עצמו למעלה. היפסוס שתה את המים שבכד עד תומם, ונגס בלחם נמרצות עד שכילה אותו. בבשר לא נגע. הפילוסוף פיתגורס התנגד התנגדות נחרצת לאכילת בשר חיה, ונוף קשות בכל מי שהעז לגעת לרעה בבעל-חיים, שהינו בעל נפש, לדבריו.

"מוכרח אני ללכת", מלמל היפסוס, כאשר שבו אליו כוחותיו, "אקח עמי את הנר".

"את הנר?" אוליוס נאנח. נר אחד היה בביתם, ואם ייקח אותו היפסוס, יישארו הם בעלטה מוחלטת. "מדוע לא תמתין עד הבוקר? כמדומני שלא ישנת הרבה בשתי היממות האחרונות".

היפסוס כה שקוע היה בשרעפיו, עד שאפילו לא שמע אותו. הוא נטל את הנר, התעטף במעילו, והתקרב אל הפתח. נעליו נקשו על מפתח העץ, וזה התנודד בצורה מסוכנת, עד שכמעט הפילו.

כשפתח את דלת הבקתה נשבה פנימה רוח והרקידה את השלהבת בריקוד פראי.

"קח עששית", הציע אוליוס.

היפסוס נשא לעברו עיניים תוהות, "רצית משהו?"

הוא הצביע לעבר הנר, "בתוך כמה רגעים תכבה האש".

"זה איום ונורא", אמר היפסוס והניח יד על מצחו, "בניין של שנים

מתמוטט כאן. אוליוס ! לא אוכל לאפשר לדבר לקרות !”

”מה קרה?” הוא ידע שאחיו אינו מתכוון לדבר על הנר שבידו. היפסוס כבר יצא מן הבית, לפיכך העיף מבט לעבר אימו הישנה היטב, הגיף את דלת הבקתה, ומיהר אחרי אחיו. על פי נצנוץ הנר שבידו נראה היה שעשה את דרכו לעבר קו החוף.

הוא מצא אותו מחזיק בידו שבר ענף. משרטט קווים בחול הרטוב מגלי הים.

”הזוכר אתה שלימדתי אותך את הכלל שקבע פיתגורס, לגבי משולש שזוויתו ישרה?” אמר היפסוס כשהטיל אחיו את צילו על הקו ששרטט.

”כן”. אוליוס לא היה פילוסוף, אולם בניגוד למה שסברה אימו, לא היה שוטה כלל, וקלט היטב את ההסברים שנידב לו היפסוס מפעם לפעם. ”הוא הצליח להוכיח ששטחם של שני הרבועים שנשרטט על כל משולש בעל זווית של תשעים מעלות, יהיה לעולם שווה לשטחו של הריבוע שיתהווה על גבי הצלע השלישית והארוכה.”

”בדיוק”, קולו של היפסוס עלה על רחש גלי הים, ”והדבר נמצא נכון לגבי כל מספר שהוא בעולם: משולש ישר זווית, שצלעו האחת משתווה לשלוש יחידות מידה, וצלעו השנייה לארבע יחידות מידה, צלעו השלישית תהיה...”

”חמש יחידות מידה.”

”ובמקרה שצלע אחת שווה לחמש יחידות מידה, והשנייה לשתיים עשרה יחידות מידה, השלישית תהיה...”

”שלוש עשרה יחידות מידה.”

היפסוס היה מרוצה מתשובותיו המהירות. ”הגע בנפשך, אוליוס, כמה מופלא הדבר ! כמה הוא מעיד כי היקום כולו אינו אלא מספרים שלמים, המשלימים זה את זה בהרמוניה שאין כדוגמתה !”

”ומה קרה כעת?”

"ישבתי וחישבתי לעצמי שלשות מספרים המקיימות את הכלל הזה, ולפתע הבחנתי בדבר פלא, שמילא אותי בעתה. הנה הבט, וראה במו עיניך!"

מבלי לצפות לתשובתו, החל לצייר על החול משולש זעיר מידות, ששתיים מצלעותיו, אורך כל אחת מהן יחידה אחת.

"מה הבעיה?" אמר אוליוס לאיטו, ובחן בעיון את הציור.

"הבעיה...?" היפסוס נשף. "הבעיה ששטח שני הריבועים במקרה זה הינו יחידת מידה מרובעת אחת, ושטח הריבוע השלישי מוכרח להיות שתי יחידות מידה מרובעות, נכון?"

"אמת"

"ואם יש לפנינו ריבוע ששטחו מוכרח להיות שתי יחידות מידה, מה תהיה אורך צלעו?"

השאלה לא הייתה קשה יותר מדי, משום שאוליוס ידע היטב את מלאכת חישובי השטח של מצולעים פשוטים. "במקרה כזה יהיה עלינו למצוא את שורש המספר, כלומר להגיע למספר כלשהו שמכפלתו בעצמו תיתן את התוצאה שתיים, הלא כן?"

"יפה", היפסוס הנהן בראשו, "האם תוכל במקרה לומר לי, אחי הבכור, מהו המספר הזה, שמכפלתו בעצמו נותנת את התוצאה שתיים?"

"אחת?" ניסה אוליוס, ובמהרה פסל בעצמו את תשובתו. "שתיים? גם זה לא. יהיה עלינו למצוא מספר כלשהו, בין אחת לשתיים", פסק לבסוף.

"מצא לי את המספר".

"אחת וחצי? לא. מכפלת המספר אחת וחצי בעצמו תיתן תוצאה גדולה מן המספר שתיים. אחת ורבע? גם לא. התוצאה קטנה מדי. אחת ושליש?" כעת התייאש ונעץ מבט באחיו המתמטיקאי. "נו?"

כעת ספק היפסוס את כפות ידיו. "ובכן במשך יומיים אני מנסה להגיע למספר הזה, ו..."

"ומה?"

"ומדובר במספר משוגע. מספר שאין לו סוף. ככל שאני מחשב, אני מגיע לעוד ועוד מספרים. המספר כאילו נשבר לחתיכות קטנות, ולחתיכות-חתיכות, ולחתיכות-חתיכות-חתיכות... הנה ראה לכמה שברי שברים הגעתי בינתיים". כעת החל למנות: "אחת נקודה ארבע, אחת ארבע שתיים, אחת שלוש... והוא ממשיך הלאה והלאה עד אין סוף בלי שום סדר!..."

"ומה הבעיה בכך?"

"בבית מורי פיתגורס למדתי שכל מספר שאינו שלם מוכרח להיות מורכב ממנה של מספרים שלמים, ולמספר מוזר זה – אין בנמצא שום זוג מספרים מתאים!... מחפש אני לבדוק היכן שגיתי, ואיני מוצא."

"פיתגורס רבך ודאי ימצא."

"ולפיכך אני מוכרח את הנר", קבע היפסוס, ואוליוס נכנע ונפנף לו לשלום.

קרוטונה הספיקה לקום לבוקר מנומנם, ולהתעורר בהדרגה ליום מסחר שוקק חיים. אימו הזקנה של אוליוס נרגעה כאשר הראה לה את כד המים המרוקן שהותיר אחריו היפסוס, ואם כי החמיצה פנים למראה פיסות הבשר השלמות, שבעה נחת למשמע תיאורו המפורט של אוליוס, על הקושיה העצומה שעלתה במוחו של בנה החכם. קושיה, אשר עשויה למוטט את יסודות החוקים שעליהם השתית פיתגורס את תפיסת עולמו השלמה וההרמונית.

"כה חכם הוא היפסוס שלי. חכם אולי אפילו יותר מפיתגורס עצמו. מי יודע, אולי יעמיד אותו כעת בראש התלמידים שלו?"

אבל היפסוס ששב לעת ערב היה סר וזעף, ושוב סירב לאכול.

נכלם-משהו שיתף את אחיו בקורותיו. בתחילה לעג לו פיתגורס והציגו כאיש חסר בינה ונטול שכל, המעלה קושיות של שטות. כשהתעקש בכל כוחו, נעשה הפילוסוף רציני וקמוט מצח. לאחר מכן ציווה עליו לבל יהיין לדבר עם איש על הקושייה שלו. וכעת קרא לו, והורה לו לעזוב את המקום תכף ומיד, ולא להראות את פניו יותר במקום, אלא אם כן יקבל ממנו הזמנה מפורשת.

אוליוס הביט בו משתומם. היתכן שהאיש מעניש את אחיו ומרחיקו מעל פניו בשל הקושייה שעלתה בדעתו?

"אבל רבך פיתגורס... כלום אין הוא אוהב חכמה?" קרא.

"הוא אוהב אותה עד כלות נשמתו", היפסוס בלע את רוקו. "אין דבר בעולם שהוא מחשיב יותר מחכמה".

"את האמת הוא אוהב?" אוליוס נתן בו מבט חודר, "או את החכמה שהצליח להשיג בשכלו וללמד אותה בין תלמידיו?"

השאלה פרוחה לרגע בבקתה, ונמוגה בעשן דקיק, ממש כמו הנר האחרון שנותר בידיהם, והותיר אותם כעת באפלה.

בשל החשכה כמעט לא ראו את פני הזר שהלם על דלת הבית.

"היפסוס!" הזר עמד מולם, גלימתו כסתה את ראשו, וידיו היו חשופות.

"אה", פלט היפסוס נאקה של שביעות רצון, "זה עבדו של פיתגורס! נראה כי הפילוסוף הגיע אל פתרון כלשהו! טוב מאוד!" ובפנותו אל העבד אמר "האם רוצה האדון שאבוא עימך אליו?"

"כן", אמר העבד, "הוא ביקש שלא תשתהה יתר על המידה. אה... אינך צריך ליטול עמך דבר. גם לא דבר מאכל..."

היפסוס נשק קלות לאימו, ולחץ את ידי אחיו הגדול.

"אל תדאגו אם לא אחזור היום או מחר", אמר, "מן הסתם תתארך

שיחתי עם הפילוסוף זמן בלתי מבוטל".

"אפילו שלושה ימים או ארבעה", הוסיף העבד, "גם שבוע ושבועיים יהיו פרק זמן סביר להיעדרות".

כשיצאו מן הבית עקב אחריהם אוליוס.

הוא לא הבין, מפני מה הם עושים את דרכם לעבר הים, בשעה שבקתתו של הפילוסוף הגדול מצויה בכיוון השני, במורדות ההרים שליד העמק.

שלושה ימים לאחר מכן היה הים היווני סוער וזועף במיוחד.

אוליוס השכיב את אימו הזקנה במיטתה, כיסה אותה היטב, ויצא לשאוף מעט אוויר בחוף הים.

מעט לפני חצות פלט הים למרגלותיו גוש גדול. הוא נרתע לאחוריו, כשקלט כי מדובר בגופת אדם.

עוד בטרם הספיק להימלט משם, הפך הגל את הגופה חסרת החיים. הוא פלט צווחה כשגילה את היפסוס אחיו שוכב לפניו. פניו היו מקומטים כפני לוחם, אבל אגרופיו – ככל אגרופי המתים – לא היו קמוצים כלל.